

МАРШАЛ АВІАЦІЇ (Сергій Гнатович Руденко 1904–2002)

У 1635 р. на карті Новгород-Сіверського повіту Чернігівського воєводства з'явився волосний центр Короп – козацьке містечко. Після Визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького, у 1659 р., воно увійшло до складу Ніжинського полку. Коропська сотня безпосередньо підлягала гетьманові. У Коропі розміщалися козацька артилерія. Деякий час містечко належало Іванові Скоропадському.

Після одержання магдебурзького права, права на самоврядування, Короп став одним із центрів шкіряного виробництва на Чернігівщині. Уславилось місто й своїми гончарними виробами.

Шкіряне виробництво посприяло розвитку чоботарства. Шили у Коропі гарні чоботи. Добрим майстром у 90-х роках

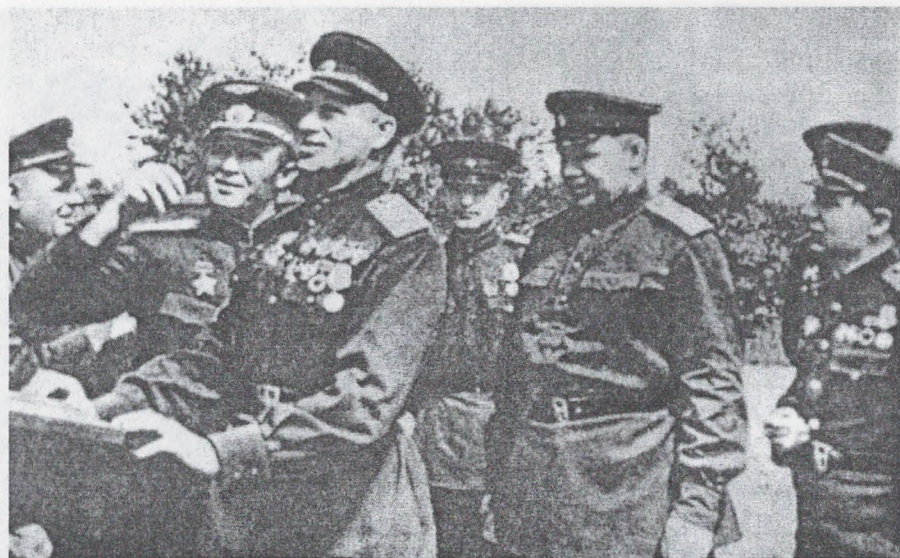
С.Г. Руденко (в другому ряду в центрі) - випусник Качинського військового авіаційного училища. 1929 р.

XIX ст. був Гнат Руденко. На жаль, про нього мало що відомо. Він мав дружину, трьох дітей. Найменшого звали Сергійком. Гнат хворів на туберкульоз. Проти нього не існувало тоді кардинальних засобів. Тому у віці тридцять два роки Гнат Руденко помер. Коли батька не стало, Сергійкові не виповнилося й семи років. Він народився 20 жовтня 1904 р. Єдиною годувальницею залишилась мати.

Хлопчик спочатку навчався у церковно-приходській школі. Згодом закінчив міське двокласне училище і став чоботарем, як батько. Працював з батьковим напарником.

Після Лютневої революції 1917 р. вчителі Коропу утворили драматичний гурток, який користувався визнанням серед місцевих театралів. Зібрані гуртківцями гроші йшли на благодійні цілі. Так Сергійко Руденко отримав можливість навчатися у гімназії. Однак революційні події жовтня 1917 р. все перекреслили.

У Коропі організувався комітет бідноти. Тут підробляв Сергійко Руденко. Була ще одна робота у волосному управлінні. Підлітка призначили помічником податкового інспектора. Потім – рахівником районного податкового бюро. І все-таки юнакові вдалося закінчити неповну середню школу.

Командуючий 2-м Білоруським фронтом генерал армії К.К. Рокоссовський і генерал-лейтенант, командуючий 16-ю Повітряною армією С.Г. Руденко спостерігають за повітряним боєм. 1945 р.

У 1923 р. Сергій Руденко переїхав до Києва. Працював у трамвайному депо. Пристрасно мріяв вступити до Київського училища льотчиків. Мрія його здійснилась: того ж року він склав вступні іспити і його зарахували курсантом. У вересні 1924 р. училище перевели до Ленінграду. Тепер у цього навчального закладу була інша назва – військово-теоретична школа Червоного Повітряного Флоту. За два роки Сергій Руденко одержав направлення до Качинського льотного училища. Так розпочалася його льотна кар'єра, про яку юнак мріяв у далекому дитинстві, коли жив у козацькому місті Коропі, де також народився космічний мрійник і терорист Микола Кибальчич.

По закінченні училища молодий командир одержав призначення до авіаційної бригади за назвою “Наша відповідь Чемберлену”. Проте його віськова освіта продовжувалась. У 1932 р. Сергій Руденко – випускник Військо-повітряної академії. Його кар'єра швидко зростала. Новий 1941 р. він зустрів як полковник, командир 31-ї авіаційної дивізії на Далекому Сході.

У бій з німецько-фашистськими загарбниками полковник Руденко вступив на Західному фронті. Керована ним дивізія стримувала фашистський наступ на Москву. У жовтні 1941 року, у самий розпал боїв за столицю, Сергієві Гнатовичу було присвоєно звання генерал-майора авіації. А з

кінця 1941 р. – він командував військово-повітряними силами 61-ї армії. У подальшому генерал Руденко – заступник командувача ВПС Калінінського, Волховського, Південно-Західного фронтів, командувач ВПС Калінінського фронту. Очолював Сергій Гнатович 1-у і 7-у ударні оперативні авіагрупи Ставки Верховного Головнокомандування.

У жовтні 1942 р., коли точилися жорстокі бої на Волзі, Ставка і керівництво Військово-Повітряними Силами країни доручили генералові Руденкові формування 16-ї Повітряної армії, на чолі якої він пройшов фронтовими дорогами від Сталінграду до Берліна.

Знаковим моментом виявилось те, що у липневі дні 1943 р., коли точилася битва на Курській дузі, Сергій Гнатович отримав особливу вказівку Верховного Головнокомандувача підняти у повітря всі літаки, аби послабити, а, можливо, навіть зупинити удар гітлерівців на головному напрямку. Командарм Руденко кинув на ворожі позиції 150 бомбардувальників у супроводі 200 винищувачів. Авіаційний удар армії виявився нищівним і наступ противника захлинувся.

Командувач 16-ю Повітряною армією генерал-лейтенант С.Г. Руденко з льотним складом одного з авіаційних підрозділів. 1943 р.

Отже, льотчики 16-ї Повітряної армії били фашистів на Волзі, Курській дузі, уславились у Чернігівсько-Прип'ятській наступальній операції серпня-жовтня 1943 року. У боях за звільнення Чернігівщини відзначились авіаційні частини під орудою командарма, генерал-лейтенанта Сергія Руденка. Їм були присвоєні почесні найменування "Бахмацьких", "Ніжинських", "Чернігівських".

Маршал авіації Герой Радянського Союзу С.Г.Руденко оголошує вітальну адресу Військово-Повітряних сил першому космонавту Ю.О. Гагаріну. 1961 р.

Льотчики генерала Руденка брали участь у боях за звільнення Білорусії, у ході Варшавсько-Познанської, Східно-Померанської, Берлінської наступальних операцій. А в ході наступу на Вісло-Одерському напрямку з ініціативи Сергія Гнатовича вперше у практиці Великої Вітчизняної війни здійснено дислокацію наших авіаційних частин на аеродромах, захоплених радянськими танкістами у тилу ворога. Окрім того, авіатори пристосовували під аеродроми окремі ділянки колишніх ворожих автотрас.

У боях за Берлін льотчики 16-ї Повітряної армії провели 2600 бойових і розвідувальних вильотів. Сфотографували ворожу територію загальною площею 155200 кв. км. Це сприяло вивченню системи оборони і розташування фашистських військ на ділянці наступу I-го Білоруського фронту.

23 квітня 1945 року генерал Руденко передав командуванню фронтом план операції "Салют". Згідно з ним, 25 квітня 1368 літаків армії мали знищити точечні об'єкти противника. Цю операцію здійснили також пікіруючі бомбардувальники. У ніч на 26 квітня 1945 року важкі бомбардувальники скинули 569 т. бомб. Всього ж за дві доби напередодні боїв за центральні квартали фашистської столиці скинуто 1222 т. бомбового вантажу, в середньому по 70 т. на один квадратний кілометр.

Ось як оцінив дії авіації 1-го і 3-го Білоруських фронтів під час Берлінської операції, у якій взяла участь й 16-а Повітряна армія під орудою Сергія Руденка, генерал-лейтенант Бауер, шеф-пілот Гітлера: *“Я можу лише сказати, що ми сиділи у підземних поверхах імперської канцелярії, не маючи можливості вийти і подивитись на білий світ.”* А полонений німецький командир піхотного полку зізнавався, що *“російська авіація не давала нам ні хвилини перепочинку, не можна було навіть підняти голову. Я з ад'ютантом не міг вилізти з-під танку, під яким ми ховались, і був зовсім позбавлений можливості керувати боєм.”*

За роки війни на рахунку 16-ї Повітряної армії, яка пройшла важкий бойовий шлях від Сталінграду до Ельби, 268491 бойовий виліт, 591 збитий літак ворога, 3564 знищених танка, 7752 гармати, 173 тис. вбитих фашистських солдатів та офіцерів. 221 льотчик удостоєний звання Героя Радянського Союзу. Серед них уродженці Чернігівщини Михайло Гарам, Борис Ривкін, Іван Науменко, Іван Лозенко – командир ескадрильї 431-го штурмового авіаційного полку 229-ї штурмової Ніжинської Червонопрапорної дивізії. В армії Руденка воювали ще три брати Гарами – Микола, Віктор і Павло. 20 вересня 1942 р. Микола і Павло Гарами загинули у бою під Сталінградом.

А чотирьом з руденківських асів – Є.Я.Савицькому, А.Є.Борових, В.М.Голубєву, Ахмет-хану Султану – це звання присвоєно двічі. Льотчик-винищувач Іван Кожедуб став тричі Героєм Радянського Союзу. 27 тис. льотчиків армії відзначені орденами і медалями. Командувачу 16-ю Повітряною армією генералові Руденкові присвоєно звання Героя Радянського Союзу 19 серпня 1944 р. Його ратна праця відзначена й 6 орденами Леніна, 2-а орденами Суворова 1-го і 2-го ступенів, орденом Кутузова I ступеня та іншими бойовими нагородами.

Після війни Сергій Гнатович командував військово-десантними військами, авіацією дальньої дії, обіймав посаду начальника головного штабу Військово-Повітряних Сил і групи генеральних інспекторів Міністерства оборони СРСР. У 1955 р. йому присвоєно звання маршала авіації. Маршал Руденко очолював Військово-Повітряну академію ім.Ю.О.Гагаріна, випускниками якої стали льотчики-космонавти. Сергій Гнатович був членом головних редакційних колегій таких видань, як “Історія другої світової війни 1939-1945”, “Історія Великої Вітчизняної війни Радянського Союзу 1941-1945”. Його обрали керівником авторського колективу книги “Радянські військово-повітряні сили у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.” Маршал Руденко є автором книги “Крила Перемоги”, інших праць, присвячених радянській авіації. У 1972 р. Сергієві Гнатовичу присвоєно вчену ступінь професора.

*Маршал авіації Герой Радянського Союзу С.Г. Руденко (у центрі)
з кореспондентом ТАРС та головою Чернігівської обласної ради військово-патріотичних об'єднань полковником у відставці Т.М. Корнюшенком
м.Тула. 1985 р.*

Сергій Гнатович ніколи не забував своєї малої батьківщини – стародавнього Коропа. Коли містечко визволили від фашистів, генерал Руденко приїхав сюди з одним бажанням – допомогти землякам відбудувати Короп. Його зустрічали із сльозами на очах. Адже армія Руденка брала участь у визвольних боях за Чернігівщину. З того вересневого дня 1943 р. Сергій Гнатович не переставав опікуватися рідним містом.

Завдяки йому Короп поряд із Калугою, Житомиром і Гагаріним зарахований до зоряних міст, які підтримують один з одним дружні стосунки. Зусиллями маршала Руденка 20 січня 1960 року відкрито унікальний меморіальний музей М.І.Кибальчича. В експозиції представлені картина народного художника, нашого земляка, Петра Басанця “Кибальчич у тюрмі”, космічний компас і книга з дарчим написом Юрія Гагаріна, його космічний костюм, подарунки, листи, фотографії маршала Руденка, льотчиків-космонавтів Петра Климука, Євгена Хрунова, Юрія Романенка, Леоніда Каденюка, макети ракет і космічних кораблів роботи юних коропчан.

Сергій Гнатович сприяв тому, щоб у Коропі утворився кращий в Україні гурток ракетомоделістів. Високу оцінку юних гуртківців дістали макети ракет “Союз”, “Восход”, які експонувались у свій час у Москві на ВДНГ (Виставка досягнень народного господарства). Серед школярів-ракетомо-

делістів є чемпіони і рекордсмени України з цього виду спорту. Молодь міста часто гостювала у Зоряному містечку. Зустрічалась і листувалась із Сергієм Гнатовичем, льотчиками-космонавтами.

Маршал Руденко очолював Центральний штаб Всесоюзного походу місцями бойової і трудової слави радянського народу. Це давало йому можливість спілкуватись із земляками, а також всебічно допомагати Чернігівському обласному штабу "Пошук", яким керував полковник у відставці Володимир Денисович Драгунов (1919-1999), ім'я якого відоме за межами нашої країни.

25 серпня 1983 р. сесія міської ради ухвалила рішення про присвоєння маршалу авіації Сергієві Гнатовичу Руденкові звання "Почесний громадянин Чернігова." Так було вшановано людину, котра несла добро, тепло, щирість і мужність. Уславлений авіатор не дожив двох років до свого сторіччя. Помер 2002 р. Похований у Москві.